

สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ : กรอบแนวคิดและการพัฒนา*

LEARNING ENVIRONMENT :

CONCEPTUAL FRAMEWORK AND DEVELOPMENT

นิสาร์ตน์ แสงศรีเรือง¹, เอกราช โขจิตพิมานเวช² และ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง³

Nisarat Saengsrirueang¹, Ekkarat Kositpimanwet² and Samrit Kangpheng³

¹⁻³มหาวิทยาลัยนครราชสีมาวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: saengsrirueang2531@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษากรอบแนวคิดและการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ โดยการสำรวจแนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความหมายและประสบการณ์ที่มีประโยชน์สำหรับผู้เรียน นอกจากนี้ยังมุ่งหวังในการวิเคราะห์แนวโน้มและการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นเอกลักษณ์และสร้างผลการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อชีวิตประจำวันและชุมชน ในบทความวิชาการนี้อาจพิจารณาประเด็นเชิงนโยบายเพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานที่สามารถสนับสนุน ส่งเสริมในการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีความยั่งยืนและทันสมัยในสถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ โดยที่ให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและระบบสังคมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกรอบแนวคิดและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์เชิงร่วมมือ และสร้างนวัตกรรมในการเรียนรู้ เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีความพร้อมในการเผชิญกับอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและโอกาสที่จะเกิดในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาที่ได้รับเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์และความยั่งยืนของสังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว โดยเน้นที่ผลกระทบที่

* Received 7 April 2024; Revised 18 April 2024; Accepted 27 April 2024

สร้างขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่อการเรียนรู้ต่อผู้เรียนและสังคมอย่างกว้างขวางและมีความยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ : สิ่งแวดล้อม, การเรียนรู้, กรอบแนวคิดและการพัฒนา

Abstract

This academic paper aims to study the conceptual framework and development related to the environment and learning by exploring ideas, theories and practices related to the environment, learning full of meaning and useful experiences for learners. It also aims to analyze trends and developments related to the improvement of the learning environment in order to promote unique learning and to generate academic results valuable to daily life and the community. In this academic paper, policy issues may be considered to suggest operational guidelines that can support sustainable and modern learning development in schools and organizations, focusing on the needs of learners and environmentally friendly social systems. In-depth studies are also conducted on the conceptual framework and environmental development and learning that promote collaborative analytical thinking and innovation in learning. To create learners ready to face future obstacles and opportunities in the rapidly changing society and environment in the 21st century. This is to ensure that education is beneficial to human resource development and sustainability of society and the environment in the long run. The focus is on the impact of environmental changes on learning on learners and society widely and sustainably in the future.

Keywords: Environment, Learning, Conceptual Framework and Development

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดไว้ในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และเพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษา เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการพัฒนาคนไทยให้บรรลุเป้าประสงค์ตามความต้องการของประเทศและทัดเทียมกับนานาชาติ ในการแข่งขันทุก ๆ ด้าน จึงได้กำหนดเป้าหมายในการบริหารจัดการไว้ในมาตรา 8 ว่า 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิต 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การเปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น หมายถึง นอกจากรัฐ (กระทรวงศึกษาธิการ) จัดการศึกษาแล้วยังเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นที่มีความพร้อมและสนับสนุนบุคคล ครอบครัว เอกชน องค์กรเอกชน ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่น ๆ สามารถจัดการศึกษาได้ โดยรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในมาตรา 49 เพื่อให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐและเป็นทางเลือกของประชาชน โรงเรียนเอกชนที่ดีที่ได้รับความนิยมจากประชาชนจะต้องมีแนวทางเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพที่ยั่งยืน มาตรา 29 กำหนดให้โรงเรียนร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่น ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน เนื่องจากโรงเรียนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพ ของคน ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของสังคมและประเทศชาติดังกล่าวแล้ว สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาโดยตรง โรงเรียนต้องฟันฝ่าอุปสรรคที่มากมายและสลับซับซ้อน ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด นอกจากจะใช้ความรู้ คุณธรรม ธรรมาภิบาลของผู้บริหารแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนและอาศัยผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ ซึ่งมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและมีคุณธรรม

จริยธรรม ผู้บริหารโรงเรียนมีอาชีพที่บริหารสถานศึกษาจนประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ (เอกราช โฆษิต พิมาณเวช, 2560)

การเปลี่ยนแปลงในด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) มีความหมายที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่สร้างกระตุ้นและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเต็มที่ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและมีคุณภาพสามารถส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในทางบวกหรือลบได้ โดยสร้างสภาพแวดล้อมที่สะอาด สงบ และเป็นมิตรจะส่งผลกระทบต่อความสนใจและความกระตือรือร้นในการเรียนของนักเรียน เมื่อนักเรียนรู้สึกสบายใจและมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พวกเขาจะมีความสุขและตั้งใจในการเรียนมากขึ้น การจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและสถานการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายจะช่วยเสริมสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และกระตุ้นความสนใจของนักเรียนในการศึกษาอย่างมากขึ้น ห้องเรียนแบบดั้งเดิมอาจไม่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนในปัจจุบันที่ต้องการการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่มีความเป็นมาตรฐานสูง การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ผ่านการคิดใหม่ เพื่อให้เหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ การสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจ และการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่สะดวกสบายและเต็มไปด้วยความกระตือรือร้น จะเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมาก การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่น่าสนใจและเป็นมิตรจึงเป็นกุญแจสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและความสำเร็จในการศึกษาของนักเรียนในยุคปัจจุบันและอนาคต (Unique Classrooms, 2016)

การจัดการศึกษาของประเทศไทยภายใต้แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 – 2579 มุ่งเน้นที่การพัฒนาระบบและกระบวนการการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้คนไทยเป็นพลเมืองดีที่มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะที่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รวมถึงเพื่อให้สามารถเรียนรู้และประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม โดยระบบการศึกษาจะต้องเป็นเสมือนการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐซึ่งจะต้องทำให้เกิดการเท่าเทียมและทั่วถึงในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนกลุ่มปกติ กลุ่มด้อยโอกาส หรือกลุ่มที่มีความยากลำบากและขาดโอกาส ด้วยการสนับสนุนทรัพยากรการศึกษาให้เท่าเทียมและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้

ประชาชนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้โดยไม่มีข้อบกพร่อง และมีโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างมีคุณภาพตามความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคล (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ กรอบแนวคิดพัฒนา ที่หลากหลายที่ท้าทายต่อการนำไปปฏิบัติ เช่น มีการสร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น สร้างกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างมีความสุข มีอิสระ เสรีภาพในการเรียนรู้ มีความเข้าใจในบทบาทของตนเอง สร้างบรรยากาศผลลงความสำเร็จ โดยการจัดห้องเรียนที่เน้นความสำเร็จ และความเป็นเลิศในการเรียนของผู้เรียนแต่ละคน สิ่งแวดล้อมที่เน้นการแข่งขันช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาตัวเอง เพื่อบรรลุผลที่ตนตั้งไว้ความสำเร็จในการทำกิจกรรมหรือผลงานในห้องเรียนช่วยสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียน และเป็นตัวผลักดันให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการเรียน การสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ทางบวก ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานปลอดภัยและมั่นคง ทำให้มีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง การใช้เกมหรือกิจกรรมเป็นสิ่งที่สร้างปฏิสัมพันธ์ที่และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน การให้ความเป็นอิสระในการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้ง่ายและเป็นธรรมชาติมากขึ้น การให้นักศึกษามีส่วนร่วม ฟังหาเพื่อนร่วมงาน การให้ทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้ นักศึกษารู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เกิดความภาคภูมิใจในกลุ่มและตนเอง ในการมอบหมายงานให้กลุ่มทำนั้น ฝึกให้นักศึกษาใช้วิธีการต่าง ๆ หลาย ๆ แบบ จนสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ สร้างจินตนาการและความคิดที่กระตือรือร้น ครูไม่ดูตำราว่ากล่าวโดยไร้เหตุผล ทำให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกและเกิดความมั่นใจในตนเอง วิธีการสอนควรเป็นวิธีที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น วิธีการสอนแบบทดลอง แบบแก้ปัญหา แบบแสดงบทบาทสมมุติ แบบสืบสวนสอบสวน แบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม แบบอภิปราย แบบศูนย์การเรียน ตลอดจนนวัตกรรมการสอนที่น่าสนใจ ครูต้องเลือกให้เหมาะสมกับบทเรียน ระยะเวลา สติปัญญาและวัยของนักศึกษา การสร้างบรรยากาศด้วยเสียง เช่น เสียงนก เสียงคลื่น จะช่วยให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในระดับผ่อนคลาย การกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจ การสร้างความสงสัยทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยากค้นพบคำตอบ การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเหมาะสมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ในปัจจุบัน

สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้

สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ (Learning Environment) หมายถึง สภาวะใด ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมหรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) (อรพันธ์ ประสิทธิรัตน์, 2545) ได้แก่ สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร สถานที่ เก้าอี้โต๊ะ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติอัน ได้แก่ ต้นไม้พืช ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ส่วนสภาพที่เป็นนามธรรมหรือสภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา (Psychological Environmental) ได้แก่ระบบคุณ ค่าที่ยึดถือเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มสังคม ความรู้ ความคิด และเจตคติต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของตนเอง และของคนอื่น สำหรับสภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยาในระดับห้องเรียน คือ บรรยากาศในชั้นเรียน (Climate Environment) ซึ่งเปรียบเหมือนกลุ่มของสังคมที่มีอิทธิพลต่อสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้กล่าวอีกว่า สภาพแวดล้อมนั้น หมายถึง สภาพหรือสภาวะสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรืออาจเป็นสิ่งที่ถูกจัดทำ สร้างขึ้น อาจเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต เป็นรูปธรรมมองเห็นได้หรือเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ทั้งอยู่ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ซึ่งมีผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ของผู้เรียน พฤติกรรมของผู้เรียนได้รับอิทธิพลจาก สภาพแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน จะเป็นสิ่งที่พึง พอใจในการเรียนทำให้เกิดสมาธิ และปัญญา

แอสติน (Astin A. W, 1968) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน หลักสูตร บรรยากาศในการเรียนการสอน พฤติกรรมของผู้สอนและผู้เรียน

ประวีณา โภควณิช (2559) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ หมายถึงองค์ประกอบของ สภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษาที่อยู่ในสภาพการเรียนรู้อันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้และพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ได้แก่การจัดสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับเพื่อน รวมทั้งความสะอาดความเป็นระเบียบของอาคารสถานที่การจัดอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานศึกษา ที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งด้านกายภาพและด้านสังคม

สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่สอดคล้องกันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและกระตุ้นการเรียนรู้ของบุคคล การสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ช่วยสนับสนุนการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมและกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจในการรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อม ดังนั้น การศึกษาและการพัฒนาในสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและสมดุลในระยะยาว

ทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)

Raccoon Gang (2018) เป็นเว็บไซต์ที่พัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับการศึกษาออนไลน์ ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นอีกหนึ่งช่องทางแห่งความหลากหลายที่ผู้ใช้จะมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย วลีนี้จึงหมายถึง ทางเลือกที่ถูกต้องและถูกต้องมากกว่าเมื่อเทียบกับห้องเรียนแบบดั้งเดิม ซึ่งวลีนี้ไม่ได้สื่อถึงความหมายแบบดั้งเดิมหรือความหมายที่จำกัด อย่างเช่น ห้องเรียนที่มีแค่โต๊ะ กับกระดานดำ

ในเว็บไซต์ของ Educause (2019) เป็นเว็บไซต์ของสมาคมที่ไม่แสวงหาผลกำไร ซึ่งมีภารกิจพัฒนาด้านการศึกษาขั้นสูงผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้นั้นครอบคลุม ถึงทรัพยากรและเทคโนโลยีการเรียนรู้ วิธีการสอน รูปแบบการเรียนรู้ และการเชื่อมต่อกับบริบททางสังคมและโลก คำนี้ยังรวมถึงมิติด้านพฤติกรรมของมนุษย์และวัฒนธรรม รวมถึงบทบาทที่สำคัญของอารมณ์ความรู้สึกในการเรียนรู้ ซึ่งทำให้ต้องมีการตรวจสอบและบางครั้งต้องคิดทบทวนในบทบาทของครูและนักเรียนการให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านการศึกษานั้นได้ขยายจากการเพิ่มพื้นที่การเรียนรู้ ไปสู่การนำปัจจัยต่าง ๆ นอกเหนือจากฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์และเครือข่ายเข้าไว้ด้วย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์กับระบบของวัตถุ ซึ่งในมุมมองของนิเวศวิทยาก็คือการรวมกันของสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) หมายถึง สิ่งรอบตัวที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งมนุษย์สามารถที่จะนำเอาหลักการแปลงสู่การปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของการเรียนรู้ในระดับหรือในประเภทนั้น ๆ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ (Physical Environment) คือ สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำขึ้น และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของคน (ลักษณะของสถานที่ที่ใช้เรียนรู้สภาพแวดล้อมด้านจิตวิทยา) ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุ อุปกรณ์หรือสื่อต่าง ๆ ภายในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียน ได้แก่ แสงสว่าง สี เสียง และ อาคารสถานที่ต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา (2) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านจิตวิทยา (Psychological Environment) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน ที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน ประกอบด้วย คุณลักษณะของครูหรือพฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อนักเรียน การจัดกระบวนการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชน

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาตนเองและเรียนรู้เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจต่อความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ด้านลึกซึ้งของธรรมชาติและ ความหมายของสิ่งแวดล้อมจำเป็นต่อการปฏิบัติธรรมและการศึกษาในทางพุทธธรรม แนวทางในการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ มี 5 ข้อ

1. การพัฒนาสังคมเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม : การปฏิบัติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความเข้าใจของเราต่อธรรมชาติและ การรับรู้ต่อความเป็นจริง การพัฒนาสังคมที่มีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตทั่วไป และในสังคมที่มีการรับรู้ความสำคัญของการรับรู้และเคารพสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่อย่างสอดคล้องกับหลักสูตรพุทธธรรมสามารถส่งผลต่อการเรียนรู้ของเรา

2. การฝึกสมาธิและการออกกำลังกาย : การฝึกสมาธิและการออกกำลังกายเป็นการบูรณาการของการศึกษาทางพุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติธรรมที่เกี่ยวกับสมาธิและการออกกำลังกายช่วยให้เรามีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ และเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้

3. การเรียนรู้จากธรรมชาติ : การสังเกตและเข้าใจธรรมชาติเป็นหนึ่งในวิธีที่เราสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อไปได้ การที่เราสามารถเรียนรู้จากการสังเกตธรรมชาติทั้งในแง่วิทยาศาสตร์และแง่ธรรมชาติ ช่วยให้เราที่มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้

4. การสนับสนุนการสร้างสวนสมเด็จศึกษา : การเรียนรู้ผ่านการสร้างสวนสมเด็จศึกษาหรือการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการเพาะปลูกพืช หรือการดูแลสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ช่วยให้เราเข้าใจและรับรู้ถึงกระบวนการชีวิตและการเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติ

5. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ : การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้เป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถบูรณาการกับการศึกษาทางพุทธธรรมและสิ่งแวดล้อมได้ เช่นการใช้แอปพลิเคชันเกี่ยวกับพุทธธรรม เพื่อสนับสนุนการศึกษาและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ทำให้เราเข้าใจและรับรู้ถึงสัมพันธ์ภาพของชีวิตและโลกในรูปแบบที่หลากหลาย และช่วยให้เราเป็นบุคคลที่มีสมดุลและมีความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและความสุขขีใจ

กรอบแนวคิดและการพัฒนา

1. การผสมผสานระหว่างวิทยาศาสตร์และศาสตร์สังคม : เพื่อให้การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความรู้และความเข้าใจที่เป็นฐานที่เข้มแข็ง ควรผสมผสานการเรียนรู้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น วิทยาศาสตร์ทางสิ่งแวดล้อมและวิทยาศาสตร์ทางชุมชน เพื่อเสริมสร้างทักษะในการสืบค้น การวิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหา

2. การกระทำที่มีส่วนร่วม : การให้โอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง เช่น การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนผัก การลดใช้พลาสติก หรือการจัดกิจกรรมทำความสะอาดที่ชุมชน

3. การพัฒนาทักษะการวิจัย : การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมควรส่งเสริมทักษะการวิจัย เช่น การสะสมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างสรรค์วิธีการแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม

4. การสร้างการเรียนรู้ที่มีต่อเนื่อง : การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมควรเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องตั้งแต่วัยเรียนจนถึงวัยผู้ใหญ่ เพื่อสร้างการตัดสินใจที่มีสมรรถนะและความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่เพียงแค่มุ่งเน้นการเรียนรู้ความรู้เกี่ยวกับโลก แต่ยังเป็นการพัฒนาทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในการเตรียมความพร้อมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ในสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองกับความเปลี่ยนแปลงของโลกและความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น กรอบแนวคิดและการพัฒนาที่สำคัญสำหรับองค์ความรู้ใหม่ในสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ อาจประกอบด้วย

1. การสอดคล้องกับวิถีชีวิตยุคใหม่: การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ควรเน้นการสอดคล้องกับวิถีชีวิตและเทคโนโลยีใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์หรือการสร้างโปรแกรมการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) หรือเกมการศึกษาที่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและสมจริงกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

2. การเน้นที่ความยั่งยืนและการแก้ไขปัญหา: กรอบแนวคิดใหม่ควรเน้นการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างโปรแกรมการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่

3. การส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการเรียนรู้ทางปฏิบัติ: การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ควรเน้นการส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างนักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น การปลูกป่า การทำความสะอาดชายหาด หรือการสร้างโครงการในชุมชนที่เพื่อสร้างการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4. การเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจและการคิดเชิงวิพากษ์: องค์ความรู้ใหม่ควรเน้นการสร้างทักษะการตัดสินใจและการคิดเชิงวิพากษ์ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ให้โอกาสให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น การลดใช้พลาสติก การเลือกใช้แหล่งพลังงานทดแทน

ดังนั้น การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร ภูมิพลับ. (2564). แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. ใน ปริญญาศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ซาริวัฒน์ ถวิลวงษ์. (2565). ครูกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้. ใน ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.
- ประวีณา โภควณิช. (2559). แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาเรียนรวมระดับ ประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. ใน ปริญญาศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริก หวาน กราฟฟิคจำกัด,
- เอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2560). รูปแบบการบริหารโรงเรียนเอกชนที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- Astin A. W. (1968). The College Environment. Washington, D.C: American Council on Education.
- Educause. (2019). Learning environments. Retrieved June 14, 2019 from <https://bit.ly/2yV8eRU>
- Raccoon gang. (2018). What makes a good learning environment. Retrieved July 27, 2019 from <https://bit.ly/2LVNkeC>

Unique Classrooms. (2016). How important is the learning environment

Retrieved July 18, 2019, from <https://bit.ly/2OaDsiC>.